

Till
Utbildningsdepartementet

29/9 2017

Remissyttrande

Skolkommissionens slutbetänkande SOU 2017:35 Samling för skolan

Waldorflärarhögskolan (WLH) är idag den enda institution som erbjuder utbildningar till waldorfförskollärare och waldorflärare. Utbildningarna är offentligt finansierade och ger behörighet att arbeta i waldorfpedagogisk förskola/skola.

Waldorflärarhögskolan har en unik position vad gäller pedagogiska alternativ. Vi är också del av Idéburna skolors riksförbund inom vilket vi arbetar för att stärka de idéburna pedagogiska alternativens möjlighet att bedriva förskola/skola inom det svenska skolväsendet.

Waldorfskolefederationen är en intresseorganisation för de ca 40 waldorfskolor som finns i Sverige. Waldorfskolefederationen samarbetar också med representanter för Montessori- och Freinet-skolorna inom ramen för Idéburna skolors riksförbund i syfte att bevaka frågor som berör pedagogisk mångfald och alternativ pedagogik.

Sammanfattning

Vi har i vårt yttrande valt att lyfta fram det som vi menar är otillräckligt genomlyst inte minst vad gäller alternativ pedagogik och likvärdighet. Vi har i rubrikerna i texten efter sammanfattningen angett vilka avsnitt vi refererar till i betänkandet.

Här en kort sammanfattning i punktform:

- Vi önskar en mer allmän och generell analys av spänningsförhållandet mellan pedagogisk mångfald och likvärdighet. Vi önskar även att man beaktar behovet av ett skydd mot negativa inverkningar på alternativa pedagogiska inriktningars förutsättningar för att möjliggöra en reell önskan om pedagogisk mångfald.
- Waldorfskolorna och Waldorflärarhögskolan utgör intressenter som bör ges representation vad gäller lärar- och skolledarinflytande. Som andrahandsalternativ anser vi att Idéburna skolors riksförbund bör ges representation.
- Vi anser att waldorfbehöriga lärare skall vara behöriga att delta i såväl professionsprogram som lönesatsningar som knyts till dem.

- Vi anser att det är angeläget att den beredning och utredning av kvalifikationsdeskriptorer som föreslås, ges direktiv att säkerställa utrymme för pedagogisk mångfald.
- Vi menar att eftersom Waldorflärarhögskolan utbildar till behörighet i waldorfskola men inte examen bör det övervägas i vilken utsträckning detta kan räcka som grund för att omfattas av åtgärder som syftar till förstärkning och utveckling av kompetensförsörjningen till skolan. Även om studentantalet är litet är det av betydelse att även en liten institution inom alternativ pedagogik ges goda förutsättningar för rekrytering av lärarstudenter.
- Vi ställer oss positiva till de resonemang och förslag som finns kring VFU på 30hp, ALF- avtal för att stötta upp VFU och praktiktäna forskning, satsningar på övningsskolor, och tillgång till databaser och bibliotek. Vi anser att waldorflärarytbildningarna vid Waldorflärarhögskolan skall omfattas av satsningarna.
- Vad gäller förslaget om en reglering av skyldigheten att informera om skolvalet föreslår vi att kommande bestämmelser kring utfallsmått och vilka krav som skall ställas på saklig och utförlig information tar fasta på hela skolans uppdrag.
- Vi föreslår att grunderna för hur måttet skall konstrueras och fungera utreds, samt att konsekvensanalyser genomförs, innan förslag som inbegriper dess användande tas vidare.
- Vi föreslår att det vidare arbetet med att utveckla tillsyns- och kapacitetsbyggande former görs utifrån utgångspunkten att läroplanens samtliga uppdrag skall bilda underlag för resultatuppföljning.
- Vi instämmer i att kunskapsunderlaget kring systemets tillämpning behöver förbättras och menar att saken behöver utredas, då även med avseende på relationen mellan betygens roll i systemet och de value-addedmått som kommissionen på andra ställen i betänkandet fäster stor vikt vid.

Erkännande av pedagogisk mångfald saknas (ffa i konsekvensanalyser)

Kommissionens betänkande är påverkat av ett grundläggande spänningsförhållande utan att adressera det. En av utgångspunkterna är att skolan skall vara likvärdig, i vilket sammanhang det understryks att "ett likvärdigt skolsystem inte innebär att utbildningen behöver utformas på samma sätt överallt, eller att undervisningen skall vara likadan för alla elever. Likvärdighet innebär inte likformighet ... För att skolsystemet skall bli likvärdigt är det av betydelse att målen kan nås på olika sätt beroende på lokala behov och förutsättningar" (s. 85).

Vi anser att detta förutsätter reella möjligheter till pedagogisk mångfald, och att detta i sin tur innebär att de överväganden och förslag som presenteras borde ha tagit hänsyn

till utfall med potentiellt likformande konsekvenser. *Mot bakgrund av detta föreslår vi att skydd mot negativa inverknings på alternativa pedagogiska inriktningars förutsättningar skall ingå i direktiv till de utredningar som kommissionen rekommenderar och som berör de förslag vi har synpunkter på nedan.*

Professionsutveckling

I kommissionens betänkande ges det professionsutvecklingsinstitut som skisseras stor vikt och det framstår som en central byggsten i hela det system som föreslås ("ett institutionellt nav i den struktur för kompetensförsörjning som kommissionen ser framför sig", s. 183). Trots detta framstår dess roll och troliga följder av förslagen i vissa delar som outreda:

6.1.2 Representation

I förslaget anges att "Det är viktigt att säkerställa ett reellt lärar- och skolledarinflytande för att säkra funktionens legitimitet" (s. 182). *Vi håller med, och anser att waldorfskolorna och Waldorflärarhögskolan utgör intressenter som bör ges representation. Som andrahandsalternativ anser vi att Idéburna skolors riksförbund bör ges representation.*

Utan representation finns det risk att funktionen inte kommer att uppfattas som legitim av de lärare och skolledare som arbetar på waldorf- och/eller idéburna skolor, man skickar signalen att de står utanför en gemensam professionell kunskapsbas och att de inte är värda utvecklingssyftande investeringar.

6.2.2 Professionsprogrammets koppling till lönedifferentiering

I betänkandet föreslås att lönedifferentiering kopplas till det professionsprogram som skall utvecklas av en ny nationell funktion (6.1, s. 182). *Vi anser att waldorfbehöriga lärare skall vara behöriga att delta i såväl professionsprogrammen som lönesatsningar som knyts till dem.*

Vi välkomnar ambitionen att göra tydligare och mer förankrade de karriärsteg som införts i och med förstelärarreformen och lärarlönelyftet. Men vi konstaterar att lärare med behörighet att undervisa i waldorfskolan (waldorflärarna ges ju behörighet att undervisa och sätta betyg i waldorfskola enligt särskild skrivning i förordnings- och lagtext) i dagsläget står utanför dessa reformer. Detta har redan börjat påverka waldorfskolornas kompetensförsörjning negativt, och vi har svårt att se hur det är förenligt med den övergripande ambition som tecknas i betänkandets avsnitt om

kompetensförsörjning, och i synnerhet mot bakgrund av den problembeskrivning som inleder betänkandet och handlar om lärarbrist.

Eftersom kommissionens förslag bildar ett ”sammanhållet system” är det viktigt att även små aktörer vars förutsättningar skiljer sig inte lämnas utanför, ges begränsad eller i värsta fall kontraproduktiv tillgång till de delar som systemet innehåller. Vi vill gå så långt att säga att det är av avgörande betydelse att dessa lärare får ta del av professionsprogram och lönesatsningar.

6.2.2 Kvalifikationsnivåer och utvecklingsspår

Kommissionen föreslår att professionsutvecklingsprogrammen knyts till kvalifikationsnivåer med ”tydligt definierade ... beskrivningar av vad lärare och skolledare bör kunna och ha kompetens att göra” (s. 185). *Vi anser att det är angeläget att den beredning och utredning av bl a dessa kvalifikationsdeskriptorer som föreslås, ges direktiv att säkerställa utrymme för pedagogisk mångfald.*

Vi anser det rimligt och i linje med kommissionens omfattande och sammanhållna ansats att anta att införandet av kvalifikationer och utvecklingsspår kommer att ha en starkt styrande effekt på lärares yrkesutövning, och indirekt även på lärarutbildningarnas innehåll. Vi ser därmed en risk för att de kompetenser och komponenter som föreslås ingå i kvalifikationerna och utvecklingsspåren kan komma att tränga ut praktiker som ännu inte utvärderats och/eller där forskningsläget än så länge är underutvecklat. Särskilt i den utsträckning en lärares karriärmöjligheter knyts till en viss metodik ser vi en fara för likriktning som riskerar att begränsa utveckling och kunskapsbildning på längre sikt.

6.2.2 Lärosätesanknytning

Kommissionen skriver fram vikten av att skolor ska ha en lärosätesanknytning och att lärosäten har ansvar för fortbildning och även skolledarutveckling. I detta ligger inte bara att erbjuda kompetenshöjande aktiviteter utan även utvärdera deras resultat. Med tanke på att skolor med pedagogiska alternativ såsom waldorf- och montessoripedagogik sen länge finansieras med offentliga medel skulle det vara önskvärt att även exempelvis learning study-studier waldorf- eller montessoriprofil initierades och genomfördes. Det skulle i sin tur kunna bidra till ett utbyte mellan fler pedagogiska riktningar och metoder.

Konstruktivt och berikande vore om Waldorflärarhögskolan gavs möjlighet att exempelvis bidra till fortbildningsutbudet med sin specialistkompetens.

Lärarytbildning

5.1.2/5.1.3/5.2.2 Fler vägar till yrket

Vi instämmer med problembeskrivningen av lärarytbristen, och konstaterar att för att ambitionen vända lärarytbristen skall bli verklighet är det avgörande att så många av de personer med intresse och motivation att bli lärare som möjligt ges rimliga förutsättningar att bli det. Tyvärr är situationen för de som vill utbildar sig till waldorflärare att de i dagsläget inte ges lika goda förutsättningar att genomföra sina studier, och inte lika starka ekonomiska incitament att avsluta dem. Vi anser att det är viktigt att även små ansträngningar att vända lärarytbristtenden ges erkännande och goda förutsättningar, även om volymerna är blygsamma. Alternativet är att personer med vilja och motivation att bli lärare väljer en annan yrkesbana.

Ett problem här är att både de resonemang och förslag som presenteras och de åtgärder som redan genomförts utgår från akademiska examina utfärdade av lärosäten med examinationsrätt. *Vi menar att eftersom Waldorflärarhögskolan utbildar till behörighet i waldorfskola men inte examen bör det övervägas i vilken utsträckning detta kan räcka som grund för att omfattas av åtgärder som syftar till förstärkning och utveckling av kompetensförsörjningen till skolan.* Detta kan ske mot bakgrund av att Waldorflärarhögskolan har en uttalad ambition att i samarbete med ett lärosäte eller på egen hand göra det möjligt att söka examensrätt, att UKÄ vid tillsyn konstaterat att denna ambition är synlig och gett resultat. Än så länge har de finansierade utbildningarna funnits kort tid att det är svårt att bedöma hur stort intresset för dem är jämfört med andra lärarytutbildningar. Söktrycket har dessa få år varit ganska likt det nationella söktrycket för lärarytutbildningar.

5.1.3 Förbättrade förutsättningar för studenter

Precis som konstateras i betänkandet är genomströmning ett problem på landets lärarytutbildningar. Detta gäller även Waldorflärarhögskolan, där vi har indikationer på att det faktum att vi står utanför de insatser som listats ovan har ytterligare negativ inverkan på våra studenter genomströmning. Detta leder således till färre behöriga lärare.

-Vi föreslår att stöd till huvudmän att finansiera utbildning av obehörig personal även skall gälla för waldorflärarytutbildning.

-Vi föreslår att "stimulanspengar" för ämnen där det råder särskild brist och/eller disputerade som vill bli lärare även skall kunna delas ut för den som vill ta waldorflärarytexamen.

-Vi anser att waldorfläraryrke behörighet skall ge behörighet till lärarlönelyftet och att söka förstelärartjänst.

Möjligheten att söka lärarlönelyft och förstelärartjänster är en för waldorflärarna och waldorfskolorna helt avgörande fråga.

5.2.2 Resursförstärkningar till utbildning

Vi ställer oss positiva till de resonemang och förslag som finns kring VFU på 30hp, ALF- avtal för att stötta upp VFU och praktikinlärande forskning, satsningar på övningsskolor, och tillgång till databaser och bibliotek. *Vi anser att waldorfläraryrkesutbildningarna vid Waldorfläraryrkeshögskolan skall omfattas av satsningarna.*

Waldorfläraryrkesutbildningarna vid Waldorfläraryrkeshögskolan präglas av mycket nära samverkan med landets waldorfskolor, vilket är en styrka för utbildningarna och ger goda möjligheter till relevanta VFU- miljöer med goda möjligheter att integreras i utbildningarna. I nuläget är dock förutsättningarna att ta dessa möjligheter i anspråk begränsade, dels på grund av de begränsade resurser Waldorfläraryrkeshögskolan har att planera, genomföra och följa upp VFU, dels på grund av de begränsade resurser skolorna har att ta emot och handleda auskultanter. Sveriges waldorfskolor har nära samarbeten med varandra, utgör en gren av en internationell rörelse, och har en infrastruktur och förhållandevis distinkt prägel som borde göra dem intressanta i forskningssyfte, till exempel i jämförande sammanhang.

5.3.2 Forskningsfinansiering, samverkan med skolor, spridning

Vi har viljan och potentialen att samverka med waldorfförskolor och waldorfskolor i syfte att medverka i forsknings- och utvecklingsarbete. Våra skolor erbjuder möjlighet till empiri, dock är resurserna och tillgången till forskningsmiljö begränsade. Waldorfläraryrkeshögskolan saknar idag tillgång till databaser vilken är en av de resurser som krävs för att kunna utveckla samarbete med skolor kring praktikinlärande forskning.

Obligatoriskt skolval

10.6.2 Aktivt skolval

Vi välkomnar kommissionens förslag om aktivt skolval i kombination med förbättrad information om valets möjligheter, även om vi ser en risk för att informationen blir ensidig och inte utökad.

Vad gäller förslaget om en reglering av skyldigheten att informera om skolvalet föreslår vi att kommande bestämmelser kring utfallsmått och vilka krav som skall ställas på saklig och utförlig information tar fasta på hela skolans uppdrag.

I de resonemang som betänkandet innehåller framstår begreppet saklig och utförlig information som tämligen underutvecklat sett till vårdnadshavarnas rätt till information om skolors kvalitet i förhållande till hela uppdraget så som det är formulerat i läroplanen. De resonemang som förs begränsar sig till kunskapsutveckling, vilket får till följd att läsaren leds att tro att skolors påverkan på elevers kunskapsutveckling är det enda kvalitetsmått föräldrarna behöver. Vi menar att föräldrar rimligen och med goda skäl kan ha vidare hänsyn till sina barn än att tillgodose deras rätt till kunskaper¹, och att det därför är av vikt att de ges god information om hur skolan presterar även inom andra delar av sitt uppdrag, som t ex medborgerlig kompetens, demokratiska värderingar och social utveckling.

Waldorfskolor kan beskrivas som bildningsorienterade, vilket får till följd att individens utvecklingsperspektiv står i centrum. Delar av det individen möter under sin skolgång antas kunna ha verkan först på längre sikt, och därför föreslår vi att a) den information som skall ligga till grund för vårdnadshavarnas val även skall innehålla uppgifter om hur skolans arbete med läroplanens första och andra kapitel fallit ut och b) detta kan göras t ex med hjälp av attitydundersökningar 5 eller 10 år efter avslutad skolgång.

4.1.2/10.1/10.3/10.6.2/11.3 Value-addedmått på skolkvalitet

Vi menar att det är en svaghet att måttet ännu inte finns och att det inte förklaras närmare i betänkandet (jfr ”Ett sammanfattande mått för betydelsen av vilken skola en elev går i skulle förutsätta s. k. value-added-mätningar som det för närvarande dock inte finns förutsättningar för”, s. 424). Det ensidiga kunskapsfokus som antyds i kombination med den stora vikt man tillmäter måttet i sin systemkonstruktion är otillfredsställande för waldorfskolans starka bildningsorientering. *Vi föreslår att grunderna för hur måttet skall konstrueras och fungera utreds, samt att konsekvensanalyser genomförs, innan förslag som inbegriper dess användande tas vidare.*

¹ När man skriver ”Föräldrar tenderar att inte fästa så stor vikt vid information om till exempel skolornas resultat, utan valet av skola baseras istället vanligen på andra faktorer så som skolans rykte, atmosfär och vilken skola elevens vänner väljer.” (s. 288), menar vi att föräldrar lika gärna kan antas fästa vikt vid skolors arbete med värdegrund och social utveckling (vilket till skillnad från de faktorer som anges är faktorer som har stöd i läroplanen).

Tillsyn

4.1.2 Resultatdialoger (value-addedmätt)

Vi uppfattar att den modell med resultatdialoger som föreslås ligger väl i linje med det kapacitetsbyggande syfte med skolgranskningarna som beskrivs. Vi vill dock påpeka att det är viktigt att dessa kommer att ta hänsyn till skolans hela uppdrag enligt läroplanen och inte enkom följa upp skolkvaliteten enligt kunskapsresultat med hjälp av det tilltänkta value-addedmättet. Detta innebär inte att vi menar att skolans kunskapsuppdrag skulle vara oviktigt, bara att principen bör vara att det inte får bli allenarådande. Vi anser att det är av vikt att ansträngningar görs för att hitta utfallsmått som även täcker in skolans sociala och medborgerliga uppdrag, exempelvis genom attitydundersökningar.

Vi föreslår att det vidare arbetet med att utveckla tillsyns- och kapacitetsbyggande former görs utifrån utgångspunkten att läroplanens samtliga uppdrag skall bilda underlag för resultatuppföljning.

Läroplansutveckling

11.2 Läroplansmål och kunskapskrav

Kommissionen för ett resonemang om huruvida balansen mellan kursplanernas syften eller långsiktiga mål och deras kunskapskrav fungerar på avsett sätt i lärarnas planering och genomförande av undervisning. *Vi instämmer i att kunskapsunderlaget kring systemets tillämpning behöver förbättras och menar att saken behöver utredas, då även med avseende på relationen mellan betygs roll i systemet och de value-addedmätt som kommissionen på andra ställen i betänkandet fäster stor vikt vid.*

Vi noterar även att betänkandet inte innehåller någon analys av eller resonemang kring s k betygsinflation. På s. 30 sägs att value-addedmätt "kan ge mer rättvisande kvalitetsinformation än betyg och provresultat", vilket kan tolkas som en problematisering av betygs nuvarande kvalitet i förhållande till målen. Men om så är fallet och om betygen inte längre antas visa på utfall av den undervisning som ägt rum, reser det frågan om hur man resonerar kring normering av lärarnas kunskapsbedömningar, och framför allt vilken funktion betygen skall fylla.

Caroline Bratt
Rektor vid Waldorflärarhögskolan

Cia Edsberger
Ordförande i Waldorfskolefederationen